

RTransform

2023

O RAPORTO VAŚ E AGORUTNI KONFERINCA

“Rromnă tradinitoră le paruvimasqe”.

EUROPĀNO PROJEKTO RTRANSFORM

Koordinime kaθar:

Associació Gitana de Dones
Asociación Gitana de Mujeres
Romani Association of Women

Amrita

Amalipe

CYPF

Ambedkár
Gimnázium

Generalitat de Catalunya
Departament de Drets Socials

Coventry
University

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Erasmus+

PROGRAMO

11.00 - 11.25 - Putaripen – Mišto avilen

Diana Riba i Giner, Membro andar o Parlamento Europă no, Spania

Rosemary Kostic Cisneros, doktorando and-e Sočiložia.

O tradinitori le asoċiacaqo Drom KotarMestipen, Spania

11.25 - 12.00 - O Jekhto Panelo: Ol Kidimata le Rromnānqe Studentură sar jekh paruvimasqi buki

Raquel Heredia Gil, soċialo edukatori. Liläs rig k-o Drom Kotar Mestipen, Spania

Ibolya Wenczler, Amrita, liläs rig and-e asoċiacia OBK, Ungaria

Lorena Vanda Imre, Amrita, liläs rig and-e asoċiacia OBK, Ungaria

Chara Skourta, liläs rig k-e Aver Neve Paruvimata (Barārimata), Greċia

Hany Hersh Mohamad, liläs rig k-e Griža vaś so avela le manuſenca and-o avutnipen, U.K

12.00 - 12.35 - O DujtoPanelo: O impakto soċialo haj politiko

Andrea Khalfaoui Larrañaga, PHD doktorando and-e Edukacia, rodinitorka k-e Universiteta Deusto haj Drom Kotar Mestipen membra andar o bordo, Spania

Veronika Wenczler, kaj liläs rig k-e Ambedkár Gimnázium, Ungaria

Janos Orsós, Koordonatori k-e Ambedkár Gimnázium, Ungaria

Terezia Rostas, Koordonatori k-e Griža vaś so avela le manuſenca and-o avutnipen, U.K.

Mira Kirilova, kaj liläs rig k-o Čentro Amalipe, Bulgaria

Teodora Krumova, Koordonatori k-o Čentro Amalipe, Bulgaria

Elena Karafyllidou, membro le Themutne Komitetosqo Koordonarāqo, membro AID haj liläs rig, Greċia

Vasiliki Vatali, kaj del duma and-o anav le muniċipalitatāqo Ampelokipi Menemeni – Čentro le Komunitatāqo le phandlimaça le rromenca, Greċia

12.35 - 13:00 - Vakerimata phandlimasqe

Manuela Fernandez Ruiz, Directori k-o birovo Egalitatā haj Kontra-Diskriminară. Generalitat de Catalunya

Maria Alegria Gabarri, liläs rig k-o Drom Kotar Mestipen, Spania

ASTARIPEN

De maj but de 20 berśa, ol Kidimata le Rromnänqe Studentură andar e Katalonia si o rezultato le motivacienqo, le ažukerimatenqo haj o kamipen te lačharen pen but rromnä, save aštisajle te keren parivimata kana dikhle ol pharimata and-e edukacia kaj si and-e lenqe kontekstură, haj vi šajutne solucie te nakhen opral lenθe maškar o ȝanglimasqo sikavipen le impaktosqo.

Le vazdimacha kaθar e Asoċiacia Drom Kotar Mestipen, ol "Trobadas" – kidimata - vazden jekh than kaj si dinamiko haj si tradino numaj ke rromnänθar, le gogärimača te zorären les jekh berś palal avresθe. Ages, maškar o projekto RTransform, the ol Kidimata le Rromnänqe sas buxlärde k-o Europäno nivel, themenθe sar si e Grećia, e Ungaria, e Bulgaria haj o Unime Thararipen (United Kingdom).

Oj thana le arakhimasqe si verver jekh avresθar andar lenqi metodoložia, save andar aver bukă keren maj importanto e buki ke ol manuša kaj line rig si importanto ȝuvlă. And-e sakodova vaxt, e metodoložia vakerdi savaxt sikavdöl maj zorali ande so si la haj and-ol konkluzie.

O projekto RTransform sas kerdo sar jekh dinipen anglal k-e zor kadale mobilizaräqi le rromnänqi, terne ȝuvlă haj čhaja save roden paruvimata and-o čhudipen andre edukacionalo haj soċialo, o vazdipen le egalitatäqo, o vakeripen maškar ol ȝeneracie haj o zoräripen.

E SINIA LE PUTARIMASQI

And-o jekhto than si e **Diana Riba i Giner** MEP haj e Rosemary KosticCisneros, e preśedinta le **Asoċiaciaqi Drom Kotar Mestipen** naisarde kodolenqe kaj line rig.

Von astarde e konferinca phenindoj maj but pa ol astarimata le Kidimatenco le Rromnāqo haj ol lekcie save o projekto siklārdās len and-ol trin berşa de kana sas ĉudino andre

Oprial savorre, o transfero le metodoložiaqo avere konteksturenθe, pakäimaça and-ol eksperince zorale haj sikavde, pala ol edukaćie siklārimasqe but lačhe.

E Diana Riba MEP phendās pa varesode bukă, phenindoj maj but pa o impakto le projektosqo RTransform:

"Kadava programo sas les sukcesso na numaj te kerel tut te paruvdōs sar manuś, ama vi kerindoj mištipeñ savorrenqe, haj xulavdilo maškar maj but thema"

"O efekto le butārimasqo le projektosqo Rtransform si jekh zor kaj na daſtil te avel ačhavdi, haj sikavel e zor la komunitatāqj".

Diana Riba i Giner, Katalonia, Spania.

"Pande Asoċiacia Drom Kotar Mestipen,eKatalonia tradinās bute zoraça o drom, kerindoj Maškarthemutne Kongresurā vaś ol Rromnā, vazdindoj ol Kidimata le Studenturenqe Rroma"

"O Europāno Parlamento sas les e pakiv te putarel ol udara vaš ol glasurā le maj importanto rromnānqe, save sas ačhavde kadă haj na-s len than te vazden penqe glasurā".

"K-o ilo le projektosqo RTransform si e idea ke o vakeripen haj o godisaripen si but zorale bukă te keren tut te nakhes maškar ol bariere edukacionalo haj sočialo, arakhle le rromnānθar haj le čhajanθar".

Vaš laqi rig, e **Rosemary Kostic Cisneros** dinās baro pakiv le obiektivurenqe le projektosqe RTransform: te anel khethanes rromnān andar ol maj importanto (saven si len importanto bukă) haj vi političienā le zorača te keren dečizie haj te vazden ol paruvimata saven mangel len o projekto.

"De kana astardilo o projekto, fiesavo andar ol partenerā ȝanglās ke kadaja sas jekh lačhi buki te siklās jekh avresθar haj vi te phenas maj dur pa so ȝanas haj te dikhas khethanes sar te vazdas buki khethanes."

Rosemary Kostic Cisneros, Unime Thagaripen (U.K.)

"Svako akciunā le asoċiaciaqi Drom Kotar Mestipeninkerel pes p-o sikavipen ȝanglimasqo, von na-i numaj idee, von si sikavde, von si metodoložie kaj saven ame vi prinžaras ke ȝan, sar si o Kidipen le Rromnānqo Studenturā".

"Savorre Kidimata ȝan pala jekh modelo, ama ol rromnā haj ol čhaja si but čhudine andre and-o keripen le verver evenimenturenqo. Oi kidimata si inkerde kaθar haj vaš ol rromnā".

"Ol konkluzie le kidimatenqo si cīrdine khethanes le ȝuvlānča save si importano, si len vareso phenimasqo haj daštin te len dečizia save rekmandare taktikaqe si te aven dine maj dur".

"Si jekh than te das amen gogi savorrenča pa ol paruvimata and-e edukacia, te lośaras amen kaθar e kultura le rromenqi and-ol edukacionalo konteksturā, haj te mukhas amen te das gogi kana kamav te avav jekh sastärno vaj jekh manuś ȝanglimasqo, me daštiv te kerav kadaja buki! Vi kana von phenen manqe ke jekh rromni na daštil vaj na trebul te ovel and-ol kodola edukacionalo thana".

O JEKTO PANELO

Ol Kidimata le Rromnänqe Studentură sar jekh buki
vaś o paruvipen

E Raquel Heredia Gil, Spania. **E Ibolya Wenczler**, Ugaria. **E Lorena Vanda Imre**, Ungaria.
E Chara Skourta, Greece. **E Hany Hersh Mohamad**, o Unime Thagaripen

And-o kadava panelo, ol ȝuvlă save line rig phenen sar ol Kidimata le Rromnänqe Studentură mukhle o keripen le thanenqo vaś o paruvipen maj bute themenqo sar si e Spania, e Grećia, e Ungaria, e Bulgaria haj o Unime Thagaripen (U.K.).

“Ol trobadas –kidimata vaś manqe si jekh than kaj aštiv te kerav man te ȝav maj angle ...von dine man jekh than kaj na dikhav man sar jekh ȝudato ... dine man vast te ȝav maj angle anda kodoja ke kana dikhlem varekas jekhe diplomaça masterosqi haj doktoratosqi, pučhlem man: Sosθar na aštisajlem te kerav vi me kadaja?”

“Kadava berś k-o agorutno kidipen aštisajlem te phenav anglal bute ȝuvlänθe ke maj azbjajlem jekh buki kaj kamlem vaś ke kerdem e universiteta haj sem Soċialo Edukatori haj mirri avutni buki kaj kamav la si te kerav o Mastero.”

E Raquel Heredia, 26 berša. Spania.

“Kana jekh ȝuqli paruvel pes, voj paruvel sǎ andar pesqo ȝivipen haj e struktura laqe familiaqi. Kadaja si e zor le komunitetaqi, le vakerimasqi haj le rromnänqi. And-ol Kidimata ame phenas pa amare paramiċċa, vestāras amen kaθar ol rolură save sas dine amenqe haj phenas ke sam and-e neve pozicie.”

E Chara Skourta, 32 berša. Grećia

E Ibolya Wenczler, 36 berša. Ungaria.

"Sode sas o projekto ame aštisajlem te arakhas bute čhajen haj dajen save phende amenqe pa sa kadala pharimata, sar si o xulavipen le čhavorrenqo penqe familienθar anda o c̄orrорipen haj ċorre kondicie ȝivimasqe. Maškar o projekto ame daštisajlām te anas familie maj paše k-ol profesionalo manuśa sar si ol sastärne le xurdorrenqe, te den anglal k-ol vorta pučhimata pa o arakhipen le čhavorrenqo haj sar te keres maj lačho o ȝivipen."

K-o jekhto panelo, sas o šajutnipen te ašunen pen ol neve ȝeneracie, save eksplikisarde ol paruvimata kaj sas lença and-o lenqo than, maškar o liipen rig and-o Projekto RTransform

"Vi kana si man 11 berša, xakărav man bari haj si man uće sune. Ol Kidimata zorärde le ȝuvlän and-e komuniteta, anindoj khethanes amare zora haj kerindoj amen te keras maj lačhi buki.

Me pakăv ke atunći kana si tut modelură save te keren tut te kames maj but tuθar sar si mirri daj, mirri mami haj aver rromnä save keren man te na xakărav man korkorri

Von pakän and-e manθe haj me pakăv and-e lenθe. Opre Roma!" **E Hany Hersh Mohamad. 11 berša. Slovačia**

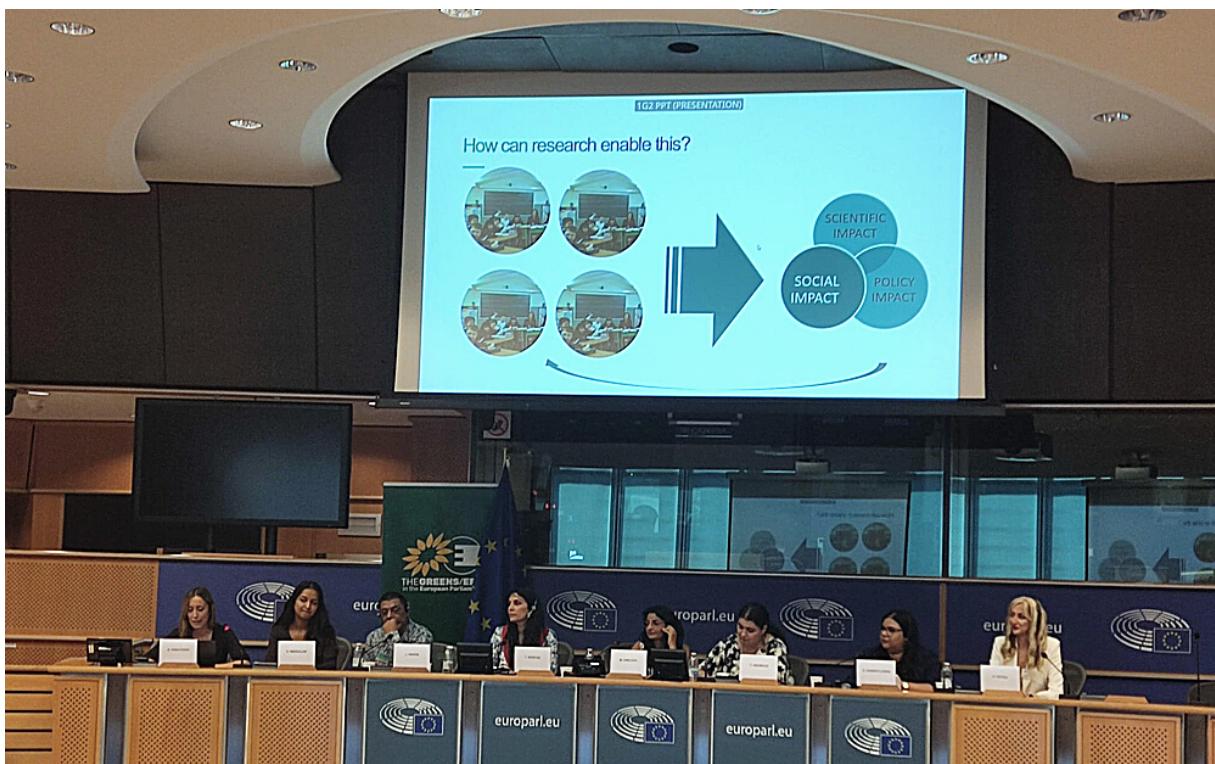
" Me dava duma pa mirri škola, me sem and-e šovto klasa haj semas ande školenθe kaj ol siklōvne rroma ȝanas numaj trine orenθe p-o ges, bi te aven len uće standardură, bi te aven len tikne note anda kodoja ke te ovenas pră but kadă, e škola phanelas pes. Tu aštis te dikhes sar o rećpcionero vaj o siklärno vaš o sporto siklărel vi matematika vaj gramatika. Te avas and-o projekto mukhläs amen sar siklōvne te dikhas ol pharimata

te das gogi pa ol lačharimata vaš ol pharimata, te phenas sar haj te lačharas amaro edukacionalo drom".

E Lorena Vanda Imre, 12 berša. Ungaria

O DUJTO PANELO

O Impakto soċialo haj politiko

E Andrea Khalfaoui Larrañaga, Spania. E Veronika Wenczler haj o Janos Orsós, Ungaria. E Terezia Rostas, o Unime Thagaripen (U.K.). E Mira Kirilovahaj e Teodora Krumova, Bulgaria. E Elena Karafyllidou haj e Vasiliki Vatali, Greċia

And-o kadava panelo, ol ȝuvlă kaj line rig haj politiko parteneră le projektosqe phenen pa lenqe eksperience pa o impakto soċialo haj politiko and-ol kontekstură penqe themenqe. Maj but, e jekhto rig phenel pa e metodoložia labärdi and-ol Kidimata le Rromnänqe Studentură haj sar o rodinipen si e maj importanto buki le rezultaturenqi haj le impakturenqi.

O rodinipen paruvdilo haj akana si maj importanto o vakeripen putardo haj ćaço, bixoxavimasqo maškar ol rromnă haj ol riga kaj fal len pa kadaja buki. E metodoložia pa o vakeripen si astardi and-o dinipen duma savaxt, sodevar daštيل pes, te del pes duma maškar penθe, te godisaren pen khethanes, te lel pes svakonesqi idea haj o argumento, kaś te vazdel ȝanglimata kaj trebul, haj prinżarel ke kadaja na šaj kerel pes kana AMARE glasură na-i line and-e sāma".

EAndrea Khalfaoui Larrañaga, 30 berša. Spania.

“...Na de but vrăma bešav kathe and-e Austria haj na maj bešav and-e Ungaria haj trebusajlăs te lav varesode akademiko haj čibăqe nakhavimata. Sas but phares anda manθe te xakărav ol čibă, ama le vazdimaca mirre familiaqo haj ol siklärne, aštisajlem te nakhav andar kadala bukă haj te ȝav maj dur.

...Kadja, so kamav te phenav palal kadaja eksperiencia si ke na trebul savaxt te oves o maj lačho, ama amen si amen jekh zor sar rromnă, savi ame na dikhas la kathe ages, ama ame ȝanas ke ame daštis te ȝas dur haj and-o avutnipen kadaja kamera aštīl te avel pherdi maj but rromnă, save den duma pa importanto pharimata. Kadava si mirro suno”.

E Veronika Wenczler, 18 berša. Ungaria

Jekh andar ol maj bare zora kadale programosqe andar savesθe sem rig vi me, si ol manuśa, ol ȝuvlă save si rig andar penqi istoria, penqe ȝivimata, save si kodola kaj keren ol dećizie vaś o politiko dikhipen.

Me kerdilōm responsabilo vaś ol programură le edukaciaqe le rromenqe le aktivismosqo politiko and-e Ungaria,

haj me čhudinem andre ol rekomandare andar ol subiekturnă vakerde k-ol kidimata, and-o barăripen le programurenqo, save sas pala kadaja akćeptisarde kaθar ol politiko partidură. Haj kadala partidură line e dećizia te keren amari strategia rig andar lenqo partido asigurarăqo.

Jekh andar o soćialo impakto le programosqo sas o liipen le čavorrenqo kaθar penqe familie anda kodoja ke sas ćorre. Sar rezultato, 2 čavorre avena dine parpale k-e penqe daja. Kadaja si jekh bari buki haj na daşticas te kerel pes te na avelas phendo kadava kazo k-o jekhto kidipen haj o sastärno save sas akhardo and-o programo haj sas and-jekh pozicia kaj le lel jekh dećizia na kamelas te del vast.

O Janos Orsós, 48 berša. Ungaria.

AND WE ARE NEVER TIRED TO KEEP WALKING

Once upon a time... X Roma Woman speaking to the European Parliament (Sept 2023)

E Asoċiacia RTransform khuvdăs egalo vakerimata savorrença kaj line rig.

Andrea Khalfaoui

Ol importanto ʒuvlă bare bukänça save kerne buki khethanes le organizaciена le projektosqe phende pa ol lačhe bukă save e RTransform si la k-o lokalo nivelo and-e lenqe forură haj sar sas kerde ol relacie maškar ol institucie haj ol organizacie save den vast k-o inkeripen le projektosqo.

Maj but, ol soċialo impaktură sas inkalde avri, von godisarde pen maj but k-e importanca le recelenqi le manušenča andar o lokalo guverno haj te roden maj but thana kaj ol rromnă daſtin te kerne lenqe glasură haj nevoje aſunde.

“Maškar o projekto RTransform ame daſtisajlem te zorărás amare relacie le lokalone haj themutne partenerenča.

Sar misal, ame areslām trine ververutne školenθe and-o Sheiffield, UK kaj aſtisajlem te phenas pa e istoria le rromenqi haj e čib sar rig andar e kurikula haj sa

sa kadă, e Universiteta Hallam haj e Universiteta Sheiffield phende ke vazdena ol Kidimata haj lena and-e sāma e idea te roden regulato studentură rroma te ʒan kothe vaj te inkeren evenimentură vaś e komuniteta le rromenqi, save te kerne edukacia and-ol manuša kaj kerne buki haj studentură, ama vi te cirden le rromnän lenqe kampusosθe”.

Terezia Rostas, 36 years. Romania.

"Ol Kidimata le Rromnänqe Studentură sas but importanto anda kodoja ke kerde aśundo o glaso le rromnänqo andar but thana le themesqe, and-jekh kadro akademiko sar si e Universiteta. E viće-preśedinta la Bulgariaqi liläs rig k-o Kidipen le Rromnänqo haj phendäs laqi eksperienca and-jekh propozicia: .... And-e numaj jekh časo tume kerden man te pakäv ke kadale themes si les jekh avutnipen, mirri ekipa haj me xakäras amen ke sam and-jekh than

. but šukar lačimasqo, nevimata lače, la ȝuvlänqe save keren e terni zeneracia te marel pes kontra ol stereotipură haj ol dogme haj te peraven tele ol zidură. Savorro kadava pharipen si pokindo vaś ke ame savorre sam lače te avel amen jekh lačho ȝivipen".

E Teodora Krumova, 47 berša. Bulgaria.

And-jekh aver rig, ol politiko parteneră le projektosqe, sar si e Munićipalitată le forosqi Ampelokipi and-e Grećia, phendäs kodolenqe kaj sas kothe pa sar sas dikhlo o projekto, pa ol institucionalo paruvimata haj stratežie haj lače praktike čhudine andre and-e lokalo planifikară.

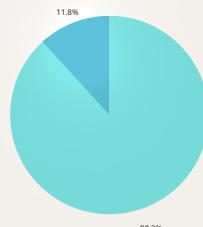

"O labäripen le servićenqo le Munićipalitatäqo andar o Ampelokipi Menemeni and-e Grećia, sar si o Centro Komunitaro jekhe Delegaciaça rromenqi haj o palemkeripen le designosqo le kanalosqo administrativo, te del anglal k-ol nevoje le ȝuvlänqe haj le komunitetaqe, si varesave andar ol asigurare save ame čhudinem len andre haj kaj zorärde vi o liipen rig le ȝuvlänqo and-ol Kidimata haj vi lenqo intereso and-e edukacia".

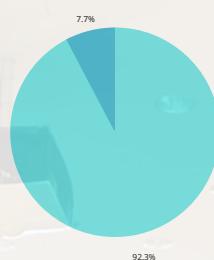
...Kana sas čhudino andre o projekto, sas putaripen and-o vakeripen, phende pen ol pakäimata haj o liipen rig. Ama kadaja na-i jekh simpla buki: si jekh dećizia politiko. Jekh dećizia savi kerel jekh than kaj sas arakhlo haj jekh than pakäimasqo vaś ol ȝuvlă te phenen so pakän".

E Vasiliki Vatali, 44 berša. Grećia.

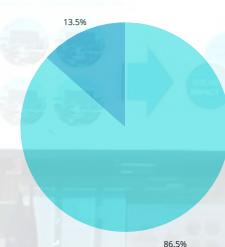
RIG LIIPEN

88.2%
PROMNÀ

7.7%
MANUŠA KAJ SI ANDAR
E RIG LE EUROPĀNO
PARKAMENTOSQ I HAJ
MANUŠA POLITIKO

13.5%
RODINITORĀ,
SIKLĀRNE

94,9%

Oi ȝuvlākaj line rigandar e Spainia, Grećiahaj Italia. Maškarlenθe vi kodolasave line rig k-o ProjektoRTransform,tehniciānaprojekturenqehajsiklārnekaθar e universiteta

KONKLUZIENQO

E Manuela Fernández Ruiz, Spania. E María Alegria GabarriMoreno, Spania

K-e sinia le agorimasqi, o direktori le birovosqo vaś o phiravipen egalo haj kaj na-i diskriminară, andar e Generalitat le Kataloniaqo haj o jekhto rrom te inkerel jekh kasavi pozicia and-o Guverno le Kataloniaqo haj vi e Maria Alegria Gabarri, mediatori vaś ol rroma and-o Konsilio le Forosqo andar e Amposta, Tarragona. Von phandle vakerimatença pherde loś, admiracia haj motivacia te ȝan maj dur p-o drom le edukaciaqo haj o paruvipen ȝivimasqo ćaço.

"O projekto Rtransform aštisajlo te paruvel o ȝivipen ćaço le rromnänqo. Ame na kamas lenθar te den amen o mačho deža kiravdo haj thodo p-e sinia, ame kamas ol bukă te daštis te astaras ame le mačhes, ame kamas jekh baro pani pherdo šajutnimata, kaθar te daštis te alosaras savo mačho te astaras les... Khethanes ame daštis te paruvas, haj anda kadaja ame si te thas jekh vast khethanes, fiesavo andar amenθe, amaro bobo kišajesqo, vi kana si andar ol političi, organizacie, asoċiacie, fiesavo andar amenθe, savorre khethanes, ame kerasa o paruvipen jekhe verver haj egalo soċietetaqo vaś savorre".

E María AlegriaGabarri. Spania.

"Kadaja buki ĉudinäs andre o glaso le rromenqo haj mištima andar verver dikhimata sar si o ĉivilo haj xakaja politiko, sikavindoj sar si kadja de importanto te ĉhudes andre rromen ande savorre etape o cīrdipen le garancienqo publiko, kaj von si laĉhe haj si len rezultato ande lenqe obiektivură".

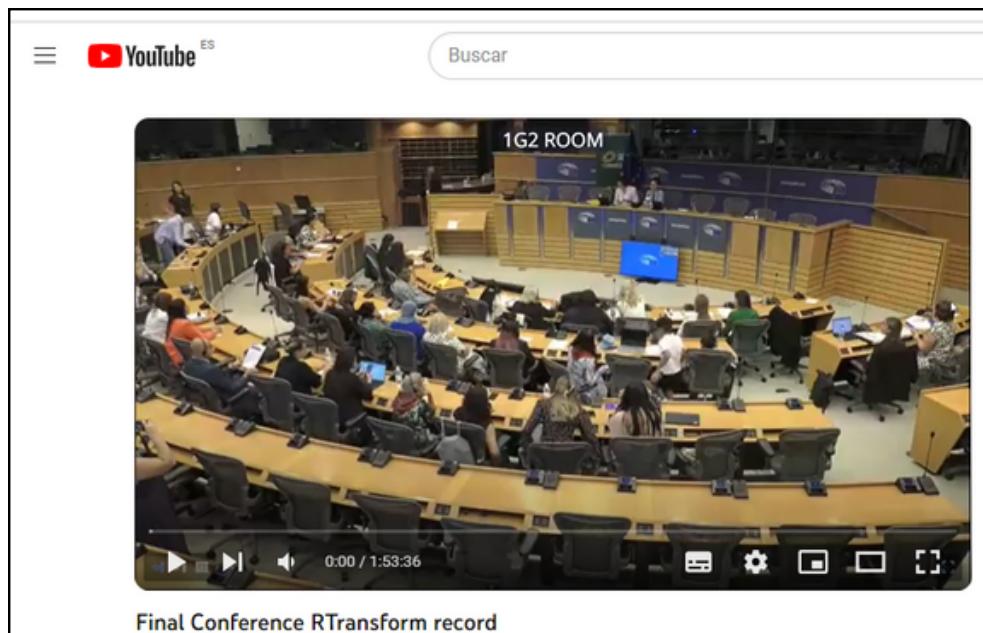
Prinžarav o labăripen, e nevoja haj o impakto le projekturenqo sar si o Rtransform,... o ȝanglimasqo sikavipen si but importanto maj but and-e relacia le garancienqi publiko save arakhen ol maj importanto xakaja le minoriteturenqe, kadava kazo, ol rromnă, sar savorre kadala garancie ŝi bazime p-ol rezultatură haj o sikavipen ke sas laĉhe vi maj anglal. ...Si importanto ke si rromnă na numaj and-ol edukacionalo thana, ama vi and-ol thana le zoraqe haj kaj keran decizie.

E Manuela Fernández Ruiz. Spania.

"Naisarindoj le Asoċiaciaqe Drom Kotar Mestipen ke sas o koorkonatori kadale but laĉhe projektosqo vaś 3 berſa, naisarav tumenqe ke dinen amen o ŝajutnipen te ĉudas andre kadaja but ŝukar metodoloژia haj phirdăs ande bute themenθe. E maj importanto buki sas te daſtis te ingeras maj dur e buki and-e fiesavi organizacia kaj sas rig andar o konsorcio.

E Fenia Konstantinou

AID Partneri, Greċia.

[**Akćeso k-o sasto video le AgorutneKonferinça-RTransform**](#)

REZULTATURĂ

Majtele tu arakhesalinkură k-oł bukăkerdekana sas o projektoRTransform.

- Roma Women Student GatheringsGuide [Gido vaś ol Kidimata le Rromnänqe Studentură]
- Situation of Roma Women at local level: Desk research [E situacia le rromnänqi k-o lokalo nivelo: O birovo vaś o rodinipen]
- Educational Centres Toolkit [Čentură Edukacionalo Toolkit (vaś maj but bukă)]
- National Gatherings' Reports [Phenimata pa ol Themutne Kidimata]
- I European Gatherings' Reports [Phenimata pa ol Kidimata Europăno]
- Videobook:
→ Roma Women's
Student's Gatherings in Europe
[Lil video: Kidimata le Rromnänqe Studentură and-e Europa]
- Policy Recommendation [Rekomandare vaś ol garancie]